

Ж/С
7728-1
6
ЧЫЛА ЭЛ ПРОЛЭТАР-ВЛАК, УШНЫЗА;

У МАРИЙ ДРАМАШ

ВКП(б) Рүдö Комитет сәкретарь Иосиф Виссарионович СТАЛИН йолташ

1935 ий

МАРИЙ ОБЛАСЬ
КУГЫЖАНЫШ САВЫКТЫШ

Октябрь № 10

МАРИЙ ҰДРАМАШ

ТЫЛЗЭ ЙЭДА ЛЭКШЭ ЖУРНАЛ
1935 ий октябрь № 10Октябрь пайрэмьм кугу сэнгьмаш
дэн ваш лийна

Ленин ВКП(б) вуйлалтымэ дэнэ Совет элысэ шэмэр пашазэ дэн крэсаньык-влакын властыым шкэ кидышкышт налмылан 1935 ийын 7 ноябрыштэ 18 ий тэмэш. Совет эл 18 ий годсэк шуко йбсылыкым сэнгэн, социализмым ышта.

Мэмнан элна мландэ паша ыштышэ, начар промыслэносан эл гыч ончыл тэхникан, кугу индустрийан элыш савырныш. Пролэтар власть ий гыч ийын тошто, тыгыдэ посна йал озанлыкым социалист қорно дэн молэмдэн колэктив илышыш савыра.

ССР Ушэмьштэ комунист партий вуйлатымэ дэнэ шэмэр пашазэ дэн колхозник-влакын илышышт кэчын сайэмэш. Ожно пычкэмыш, лавран пбртыштэ илэн улыт гын, кызыт волгыдо, йандар пбрт-влакыштэ культуран илыш дэн илат.

Совет элын ончык каймыжэ, социалист озанлыкын вийанмыжэ Ленин партийын да тудын онжо Сталин йолташын вуйлатэн моштымыжым да Рүдб Комитэтын чын гэнэральнэ политикым илышыш пуртымыжым ончыктэн шога.

Ленин национальнэ политикым чын илышышкэ пуртымо дэнэ ожно пызыралт, пычкэмыштэ илышэ марий калыкат 18 ий годсэк моло калык дэн төрак социализм илышым ышта.

Марий автоном область Октябрь рэволюцын шочшыжо, Октябрь рэволюцо гына марий калыклан ышкэныжым калыклан шотлаш правам пуэн.

ВКП(б) вуйлатымэ дэнэ пашачэ клас тошто илышын йбрдымашыжым пытарэн у илышым ышта. Удрамаш дэн пөрийэн коклаштэ улшо ойыртыш йбршэш пытэн. Социализм илыш ыштымаштэ ўдрамаш пэш кугу вий. Фабрик-заводлаштэ, колхозлаштэ ўдрамаш кугу вэрим налын шога, тудын рольжат пэш кугу.

Тидэ пайрэмьм кугу сэнгьмаш-влак дэнэ ваш лийашлан чыла фабрика, заводла, совхозла, колхозла, түрлө учрэдэньэ, организацэ-влак производствэный походьшко ушнэныт.

Мэмнан Марий кундэмысэ пашазэ, шэмэр крэсаньык, служышо-влак тидэ пашалан кумдан пижын улыт. Түрлө пашаштэ мо ыштэн шуктыдымо, могай ситыдымаш-влак улыт, ниным шуктэн паша планым утыж дэн тэмаш лийын улыт.

Тыгай күлэш кугу пашаштэ ўдрамаш йолташ-влакланат пижын пашам ыштыман.

Удрамаш-влакын тунг пашашт—йытын, кыньэм сай тулэн, почкэн, шондашын XVIII-шэ Октябрь пайрэм дэч ончыч кугыжанышлан здавайман.

Вольык вўтам тэлылан шокшэмдэн, йытырайэн, дэзинфекцийым ыштэн йамдылман. Тэлылан ситышэ кургым погэн йамдылэн правила шот дэн сайын рвэзэ вольык-влакым, ушкал-влакым ончаш пижман. Адак тулэч моло паша-влакыштат шкэндан ударнэ пашадам ончыктыман. Колхоз-влак большэвикла пашам ыштэн шогат. Тэвэ „Трактыр“ колхоз (Мар. Тур. р-н) жап дэч ончыч йытын планым тэмэн. Моло-влакланат тыгак тыршэн ышташ пижман. Йолташ Сталинын лозунгжо „колхоз-влак большэвистский, колхозник-влак улан лийышт“ манмэ илышышкэ пурталтэш. Колхоз илыш улан лиймэ дэн пырля культуран илыш вэрчат чот кучэдалман. Иал-совет пэлэн улшо культэсэкий-влаклан тидэ пашам вуйлатэн шогыман. Марий кундэмыштэ пэш кугу ўдрамаш актив армияна уло. Кундэм мучко 1184 йынг йал-совет члэн, 73—Райисполком члэн, 17 йынг—Обисполком члэн-влакна улыт. Тылэч моло вэрэ паша ыштышэ ўдрамаш актив ударницэ-влакат пэш шуко улыт. Нуно производствэный культур походьш ушнэн, культур пашам ончык колтышашлан лийын вий дэн пашалан пижман. Эн ончычак пбрт кбрго арундымо гыч тунгалман, түрлө чэр-влак лавра-пурак гыч шарла манына, садлан лавра, пурак дэнэ пэш чот кучэдалман. Арньа вуйэш ночко шовыч дэн тупурашыштэ, пырдыжыштэ пуракым ўштыман. Кўварым шокшо вўд дэн йыгэн мушман. Вургэмьм арньа вуйэш мочаш пурмэкэ вашталтыман. Пбртыштэ йэн йэда посна шүргө ўштыш, малымэ кўпчык лийжэ, шүвэдаш посна атэ лийман. Пбртыштэ тамака шикш ынжэ лий. Кажнэ колхоз пбртыштэ газэт, журнал-влакат лудаш лийышт. Тыгай культур илыш вэрч тыршашлан-лийын, XVIII-шэ Октябрь пайрэм лўмэшпроизводствэный культур походьш марий ўдрамаш журнал ушнаш ўжэш.

ПАЙРЭМ ОНЧЫЛАН

Ойар шыжэ кэчэ. Курык чангасэ пистэр, опко-пу, тылэч моло пушэнгэ-влак кэчэ ваштарэш шөртнөө түсын койыт. Корэм кутынэк кугу энэр шуйналт возын. Тудын тунжө-муча-шыжэ ок кой.

Тэвэ ик тураштэ пашма үмбалнэ йашката-рак кап-кылан үдрамаш тувыр вургэмым шүал-тылэш. Тудын ваштарэш ший гай йандар вүд үмбалнэ ош комбо-влак ласкан гына ийын коштыт. Комбо-влак кэчэ гут кунар кана энэр коч, торэш-кутын коштын пытарат гын, палаш йөсө. Нунын ийын каймэ почэш нымогай кыша, корнат огэш код.

Мэат тэвэ тидэ тувыр мушкын шогышо үдра-машын илыш корныжым огына палэ. Ала тудо пэ-шак сайын шочын, үй тэркэш кушкын? Ала шочын, кушкын шумэш пэшак кугу орлыкым чытэн лэктын?

Пашам ышкэт ыштымэ годым түрлөө нэргэн шонкалшат жап сита. Йужо кунам тыгэ изи годсо гыч тунгалын кызытсэ жап маркэ шонэн лэктат. Тыгак үдрамашат ышкэтын тувыр муш-шыжла түрлым шонэн.

„Илышат кузэ вашталтэш вэт. Ожно ачам мо шот пашам ыштэн гын? Мошот пүж вүдым йоктарэн гын? Түгэ гынат, поро илыш уждэак колэн. Ача-мын эргыжэ укэ ыльэ. А мыланна үдрамаш-влак-лан кугыжан закон мландым пуэн огыл. Тыгэ мландэ дэч посна шуко шужаш логалын. Эх-хо-хо, изи годсым шарналтэтат чонлан йөсын вэлэ түчэш. „Чыган үдыр, рожын мүшкыр“ манмым кэчэ йэда гайак колалтын. Пайрам шуэшат по-йанрак-влак сай вургэмым чийэн, сай кочкышым йамдылэн, родан родышт дэн ваш-ваш йуын-коч-кын коштыт. Мэмнан гын, калык сэмын мэлна күэшташ ложашыжат укэ, салма муно шындаш муныжлан чывыжат укэ, шөрвалан шөр шолташ ушкалжат лийын огыл, шыл шүр, альэ үйан сокта нэргэн шоналташат күлын огыл. Тыгай ор-лык дэнак авам мландыш возо. А варажэ эшэ орлык... Лач мый гына ала кузэ илэн кодым, а шужарэм-влак ырлаган чэр дэнэ үмыр лугыч лийыч.

Лач мыйын гына пийал кугу, октябрь рэво-люцийым ужим! Октябрь революций огэш лий ыльэ гын, мыйат ачам, авам шужарэм-влак по-чэш мландыш возам ыльэ. Ты маркэ кап-кылэм шукш-копшангэ пургэдын шэм рокыш савыра ыльэ... А кызыт, кызыт мый ударнице-брига-дир! Тидэ Октябрын вийжэ. Октябрын вийжэ Сталин йолташын моштымыжо“...

— Тау Сталин йолташлан, пийалан илышыш лукмыжлан! — шиждэ йүкынак кычкырал колтыш, үдрамаш.

— Наталь акай, докладым ыштэт ма? — ма-нэш кызыт гына вүд дэка волэн шогалшэ рвэээ үдрамаш.

— Ай, шэшкэ, мый мом шонэм, тый нимат от палэ, — манэш үдрамаш.

Лудшо йолташ шижат. Тидэ „У энэр“ колхоз члэн Натальэ улмаш. Тудо „У Энэр“ колхозын социалист пашаптэ знатнэ йэнжэ. Бндэ кум ий годсэк ушкал фэрмыштэ пашам ышта. Кум ий годым шуко изи прэзэ-влакым ончэн куштэн кугу ушкалыш савырэн. Сандэнак колхоз кодшо ий, эн сай тунажым Натальылан пөлэклэн. Тудо кызыт тыгэ ойла: „Үмырэм мүчко шөр торык уждэ шэмыштэ илышым. Кызыт кугыжанышлан пуаш да кочкаш-йүаш гына вэлэ огыл, роскотлан ужалашат сита“ — манэш.

Тэний тудо Горький олаштэ лийнэ колхоз ударник-влак погынымашышкат мийыш...

Вүд воктэка кызыт гына толын шогалшэ үдрамаш дэнэ Натальэ түрлөө нэргэн мутланат.

— Ала кузэ, Натальэ акай, тый тувыр муш-каш пэш моштэт? — манэш вүд дэка вошышо үдрамаш.

Натальэ тувыр шүалтышыжла шоптыр гай йандар шинчаж дэнэ шыргыжал ончалыт, төр-лымö ушшым пэл кидшэ дэн шөрын нийалтыш.

— Шэшкэ, мый вэт эртак кнага почэш ыш-тэм. Адак ындэ чылт рвэзак омул вэт.

— Вара кузэ ыштэт, ойло?

— Йөсыжэ нимат укэ. Ондак шэм тувыр йо-лашым йүштө вүдэш нөртэм. А варажэ көршө-кыш ломыжым пыштэмат, үмбагыжэ шолшо вү-дым опталам, тувыр вургэмым когартэм. Кок-ка-на тыгэ ыштымэка шовын дэнэ туржам. Түржө укэ гын, альэ ташма кучымо огыл гын — тыгай вургэмым шокшо конгашкэ шолаш шындылам. Тунам эшэат ошо лийэш.

— Эй, мэмнан гай кугу йэшан йэнлан кон-гаш шындылын шолдаш да монь көршөкшат ок ситэ. Тэвэ шопшым годсэк кэнгэж коч удиртыш чэр дэнэ толашышнат, арныалан кок кана мочаш пурэна ыльэ. Тыгай годым кунам тыгэ мушкын ситарэт, шокшо вүдшым ужэш гынат, пэш йө-ра-а!

— Шэшкэ, тый йонгылыш ойлэт, удиртыш чэран годым эшэ сайрак ыштыман. Тувыр вур-гэмым шолташак күлэш, а үмбал вургэмым мо-

чаш олтэн кашташ сакалтэн когарташ күлэш. Тыгэ ыштымэ дэн микроб-влак колэп пытат, удыртышат вашкэ ойырла.

— Мэ, акый, тидым шинчымашат укэ. Мочаш олтэн лийыктэнат вынзык лышташ йогэн пытымэш кок-кум кана кушкэдына. Тугэжэ тыйын ойлымэт гай ыштыман улмаш.

— Тугэ, шэшкэ, тугэ—манэш Натальэ. Тувыр-йолашым тазыш оптэн ошкылаш тугальэ.—Шэшкэ, йара жапэт улмо годым кутырэн шинчаш мийэ. Мыйын тўрлб марла квишкам-влак уло. Тэвэ „Марий ўдрамаш“ журналышкэ врач-влак тўрлб чэр нэргэнат возат. Тыланэт удыртыш, трахом чэр нэргэн, адак молымат лудын пуэм.

Кэчэ кас пэлыш кайэн. * * * Йоча-влакат школ гыч толыныт. Нуно уш кандарымыла урмыш модаш лэктеныт. Ик тураштэ кўжгў шоло йўмалнэ шар панга манмэ дэн модын куршталыт.

Урэм вошт руш вургэман ўдрамаш ошкыл гыч койэш. Тэвэ тудо йоча-влак турашкат шуо.

— Рвэшамыч, бригадирша Натальан пўртшб кудо лийэш гыч?—йодо тудо йоча-влак дэч.

— Тэвэ тораштэ огыл. Окна ончылныжо сылнэ сад: энгыж-вондо, шоптыр-вондо шындымэ. Мийэт гын, ышкат ужат: окнаштыжэ сад кўршбк-влакат шуко уло,—маныт йоча-влак.

Садэ ўдрамашат, Натальын пўрт тураш шумэнгыжэ йыр ончыштын, „йоча-влак ойлыма гыч тидак лийшаш, йонгылыш ом лий дыр“ шоналтэн, пўртыш пурэн кайыш.

Кум кыдэжан пўрт. Ёстэл ўмбалнэ ужар тўсан клэонко. Пырдыж тачэ вочшо лум гай ошо. Ик могырышто да вэсгы морышто Совет Ушэм он-влакын сўрэтышт пыжыктылмэ. Урэм вэл окна ўмбалнэ радио рупор кэча. Окна коклаштэ кугу воштончыш. Окналаштэ шовыч, кўршбк дэн сад-влак пўрт кўргб ўпшым тамлэштараат. Ёрдыж изи комнатыштэ малымэ вакш чийалтымэ пу кроватыштэ тўрлатэн шарэн шындымэ. А кухнышто конга воктэнэ изи ший самбар лыжыктэн шолын шинча. Комака гыч тамлэ ўпш лэктэш.

Малымэ пўлём гыч азам кидэш кучэн шонго кува лэктэ.

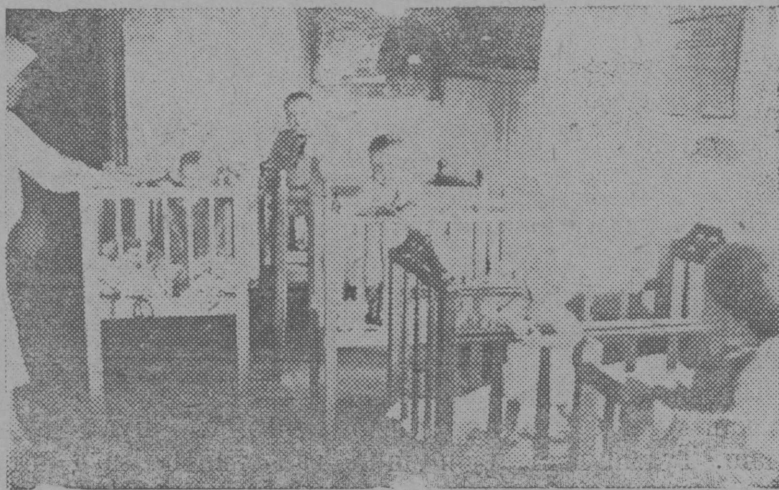
— Тол, мўндўр уна, пўкэн дэн шич, нойэнат вэт,—манэш.

— Ноймыжо, нойалдын огыл. Шэшкыч куш кайыш мо?

— Шэшкым, альэ пэш шукэртэ огыл тувырым мушкын толыт, правлэнийыш кайыш. „Толлам вэлэ“ маньэ, ала мо шуко шога. Тэвэ чайат шангак шуын.

— Тугэжэ мыйат, правлэнийыш кайшаш.

— Чу... Тэвэ толэш,—окна могырыш ончалын, шонго кува пэлэштыш.

Йытыра чийэман, ката йолан, илалшэ ўдрамаш пурэн шогальэ.

— Э-э, Анна Григорьевна толын улмаш. Кузэ вара кутырмашэт,—шыргэ воштылал кок ўдрамаш кидым кучышт.

— Вара Натальэ ышкэжэ кузэрак кутырет,—манэш Анна Григорьевна.

— Илэна, пашана сай кайа. Октябрь пайрэмым ваш лийаш шўргына йандар. Иытын муш планым тэмымэ, вольык вўга шокшэмдымэ, курго тэлэ кочлан сита. План почэш Октябрь пайрэмлан 470 вуй ушкалыш шукташ күлэш ыльэ гын, 493 вўйыш шуктэн улна. Иытын пушаш кугыжаныш планым тўрыс тэмышна. Уто киндым 22 тоным кугыжанышлан ужалышна. Октябрь пайрэм кэчын автомобильым кондэна.

— Пэш сай, пэш сай,—манэш Кргори Ана (Анна Григорьевна).

Тыгэ кутырэн шинчымэ жапыштэ оза кува ёстэл ўмбалым кочкыш дэнэ тэмыш.

— Ну, Анна Григорьевна, айда обэдым ыштэна,—маньэ Натальэ.—А вара погынымашыш кайэна.

— Натальэ утыжым кычалмэт ок-кўл ыльэла,—манэш Кргори Ана. Ёстэл тўрыш шинчэш.

Кргори Ана ола гыч толшо уна. Тудо туныктышо пўлка гыч толын. Туныктышо пўлка „У Энгэр“ колхозым шэфыш налын. Сандэнэ Кргори Анам пайрэмдан йамдылалташ полшаш колтэн.

Ёстэл тўрыштб ўйан шыл шўрым подылшыжла Ана адак ойла:

— Тэмдан колхоз фэрмэ пашаштэ да йоча ончымо шотышто, адак мўшкыран ўдрамашлан каныш пумо шотышто моло колхоз дэч ончылно. Тэмдан колхоздан пашажым ончэн налатат, Сталин йолташ каласымэ лозунг—„Колхозым большевистскийым, колхозникым уланым ыштэна“—манмыжэ раш койэш...

„Шолт-шолт“ окна пэралтэ.—Натальэ акый, айда погыныманшкэт кайэна!—шоктыш йүк.

— Майук, кө йолташэтнэ! Пурыза, пырлыа кайэна.

„Кыдэ гыдэ“ пөрт ончыл йүк шокташ тугальэ.

— Ана акый толын улмашыш, вара илэт, шүлэт!—маныт пурэн шогалшэ рвэзэ ватэ-влак. Нунын коклаштак ұдыр-влакат койэдат.

— Пүкэн дэн шичса, толза,—манэш Натальэ. Чылаштанат энэртишан пүкэным шындылэ. Вара уна мogyрыш савырнэн,—Анна Григорьевна, кутыро, кутыро тэвэ ўдрамаш-влакат колыштыт.

— Мый тэвэ тудым ойлынэм. Сталин йолташын у уставыштэ мұшкыран ўдрамаш-колхозницэ-влаклан отпускым пуымо нэргэн пэш раш каласэн. Түгэ гынат, шуко колхоз-влак тидым шуктэн огыт тол. Тэвэ Ронго район «Азин» колхозышто Панцэва Аналан колхоз правлэний отпускым пуэн огылат аза ыштымэшкыжэ нэлэ пашам ыштэн коштын да кызыт чэрланэн возын. Тыгак Йошкар-ола район „Шэмэр Вий“ колхозышто, ушкал фэрмыштэ паша ыштышэ ударницэ—Бэлоусова Алэксандралан отпускым пуэн огытул. Тыгай шот тэмдан колхозыштат лийын дыр?

— Э-э, Ана акый, мый тэвэ ышкак пэш сайын, кок тылызэ голым канышым. Такшэ мэмнанат йужо кулак псч нулшыжо кычкыркалышт да, ышт сэнгэ. Тэвэ Натальэ акайна пэш сай пэрэн пуыш,—манэш лапкатарак, шара шинчан рвэзэ ватэ.

Ўдрамаш-влак ик магал түрлө нэргэн мутланэн шинчыштат, вара „рүжгэ“ погынен погыныманшыш лэктын кайышт.

* * *

Тачэ кэчэ моло кунамсэ гайак ойар. Кодшо кэчылаштэ капла ныл налын, пун йүр выжгэ йүрын шогыш. Ындэ кум кэчылан йүр укэ. Ойар шогымо дэн урэм кукшо. Лач орава лакылаштэ гына изиш лавранрак.

Урэмыштэ калык вужгэ коштыт. Иктэ вэсэ пошкыдышт дэкэ лэктыт, пурат. Йужо пэчкэм нумал кайа, йужо вэдра дэн пурам нумалын капкашкэ лийшэмэш. Урэм ик гай огыл. Йужо тура имэ гай шүк шанчамат отуж, кэклан, пушэнгэ гыч йогышо лышташ, түрлө шүкат уло.

Эрла пэш кугу пайрэм. Курым дэн капиталист кидыштэ орланэн илма гыч утлымо кугу Октябрь кэчэ. Сандэнэ „У Энэр“ колхоз Октябрь кэчим ваш лийаш пытаргыш кэчылан йамдылалтэш. Колхозник-влак урэмым эрыктат, сай кочышым йамдылат. Нунын койшышт ала могай у куаныманшым ончыкта. „Кыч-куч“ койын курышталыт.

— Матвуй ватэ йынгай, тыйын кугу көршө-

кэт йара огыл,—урэмыштэ ваш лийшэ изирак капан ұдыр йодо.

— Изүдыр, көршөк дэнжэ мом ыштынэт?

— Альэ пурам шолтэн огнаул да...

— Ындэ вараш кодыдас, альат шолдэн огыдаул?

— Укэ-ла. Авый ыш шолдыкто. Ондак шолдымо пуран тамжэ сайак ок лий,—манэш. Сандэнэ кызыт урэмым ұштам.

— Зойа, мом адак тотолэн шогэт! Айда ұшт, ұшт! Вара пөрт көргым сылнэштараш күлэш,—манэш рвэзэ пөрийэн. Ышкэ пөрт карнизыш тошкалдыш дэн күзэн нулго уам, түрлө тусан кагаз дэн ыштымэ пелэдышым пыжыктылэш.

Зойа савырнышат, шыргыжалын,—мый күлэш огылым огына мутланэ вэт. Пура шолдаш көршөкым йодам,—ышталэш.

Урэм дэнэ кум рвэзэ дэн кок ұдыр опкылыт.

— Миша, айда йошкар пусагыш кайэна. Натальэ акый тыйымат мийаш шұдыш.

— Йөра, йөра! Тэвэ мый... вашкэ шуам! Тэ кайэн шогыза...

Йошкар пусагыштэ кок ұдыр дэнэ ик рвэзэ лозунгым возат. Нуно кок ұстэлым ваш тушкалтэн шындэн кужу йошкар матэрым шуйныктэн пыштэныт.

— Эй, ончо, ончо, Натальэ акый. Овдачим ончал,—манэш ик рвэзэ Ышкэжэ чытэн ок кэрт, воштылэш.

Пөрт коргысө йэн-влакат кугу кистычкэ дэн возэн шогышо ұдыр мogyрыш ончалын воштыл колдышт.

— Тудо, кызытак гримироватлэн йамдылэн, выступатлаш йамдэ,—шокта вэсэ.

— Мом воштылда,—манэш Овдачи. Шүргыжым нийалкала. Вара кугу вошт ончыш ончык мийэн ончалыт, ышкат өрө. Тудо он чийа дэн нэржым, онгылашыжым чылт амыртэн пытарэн улмаш.

— Тый ковыра улмэдым викак палдарэт-ыс,—манэш кумышо.

— Нимат огыл, кугу Октябрь,—шокта ұдыр.

— Ну рвэ-шамыч, тэвэ тидэ лозунгым пура мogyр пырдыжыш пыжыктыза,—манэш Натальэ.

— Натальэ акый, Крупская йолташын сүрэтшым кужак пыжыктэна,—шокта вэсэ.

— Тэвэ тидэ кок окна коклаш пыжыктыза.

Шукак ыш лий, колхоз вуйлатышэ пурэн шогальэ.

— Тэвэ тидэ да!—манэш вуйлатышэ.—Тый, Натальэ, чылалан кэртат улмаш. Ужат кузэ сөрал койэш... А фэрмэ лукшым кузэ сөрастарэн. Пэшак сай.

— Сэмон Иваныч, тый альэ фэрмыш мийэн ончо. Кузэ ыштэн шындымэ. Фэрмэ кудо-вэчыш пурэт гын, выставкэ дэн иктак. Чыла пашат шинча ончылно койэш,—манэш Натальэ.

Клубышто, кузэрак?—йодэш Сэмоныч.

— Клуб гыч мый альэ шукэртэ огыл толым. Тушто тужвач гына сылнэштарымэ огыл. Көр-гыжэ пэш сай. „Рэпэтитсэ тунгалмэш тужвачат сылнэштарэн шуктэна“ маньэ Макси.

— Макси кэртэш,—манэш Сэмоныч.—Драм кружокын лумжым ок волто.

—Сэмоныч,—манэш Натальэ—родильнэ пөртэт кузэрак?

Сэмоныч шинчаж дэн шыргыжшыла койын,—Натальэ,—ышталэш.—Мый родильнэ пөртлан ышкэ вуйын шогэм. Койко да үстэл, шкаф йамдэ. Күлэш оборудованьым шуктэнам. Акушэркэ толын. Мо күлэш, тудын чыла уло. Тый ышкэжэ столовийэтым шуктышыч?

— Мыйым, ойлышаш укэ. Продукто чыла налмэ: шыдан ложаш, үй, шөр, мүй, сад-йэмыж чыла уло. Тэвэ эрла ужат. Могай кочышым кочкаш тунгалына. Тугайым шочын кочкын отул. Айда кайэн ончэна. Мый тыланэт кызыт гына ойрымо пурам подылдэн ончыктэм, кайышна,—манэш Натальэ, Сэмоныч вачэ гыч ласкан гына пэра.

— Кайышна!—манэш Сэмонычат.

— Тэ рвэшамыч, тыштэ ындэ ыштэда,—рвээз-влак дэн үдыр-влаклан Натальэ пэлэштыш. Вара нунын лэктын каймэ почэш омса чүчылт кодо.

* * *

Кас. Шыжэ кэчэ чодра шэнтак волэн кайыш. „У энэр“ колхоз урэм, сунлан кайшэ ватэ гай сбралын койын у пайрэмлан йамдылалтын. Урэм мучко ик парчак шүкым отуж. Колхозник-влакын пөртышт ужаргын, йошкаргын, кандын койын йолга.

Ик тураштэ кугу пөрт-влак олан-вулан койын мундүркө волгалтыт. Урэм кэч кугу капка гай ыштымэ.

Шыжэ кас йуалгэ йуж дэнэ шиалтара. Нэ-лэмшэ шэм пыл онжо дэн чодра умбач мунчалда. Кэржалт кайшэ шэм пылым ончалын ала могай шучко жапым шарналтэт. Тудо жап шукэртэ, шукэртэ эртэн. Лач тачсэ кэчын тыгай жапыштэ шужэн, кылмэн орланэн илынэ шэмэр калык тунья капитал ваштарэш шогалын. Уло вийжым луктын, властыым кидыш налэш пижын.. Пэш кугу тургым тарванэн. Кок вий ваш пижын.. Тавадак кучэдалын; шуко вүр йогэн... Мландэ чытырэн, кок вэк тайныштын. А вара, вүрэш варнылшэ йошкар шовыч тунья умбакэ нөлталтын. Кугу Октябрь, Октябрь шочын.

Тыгэ Натальэ пайрэмлан йамдылалтын, мөнгышкыжэ толын шинчынат, шонэн шинчэн.

Н. С. Лэкайн

ТАУ ЫШТЭ ЭРЫКЛАН

Чэвэр сылнэ
Олма түсэт
Анук тыйын,
Могыр мучко
Вүр-шэр корным
Тарватэн.
Шара-шэрэ
Шинчат дэнэ
Тылзэ сэмын,
Шыматалын
Ончалмэтшэ
Пэш кэлшэн.
Тыгэ тылзэ
Пыл лонга гыч
Онча шыргыж,
Йал умбалым
Кандэ түс дэн
Сылнэштэн.
Сат лонгашкэ
Сурт коклашкэ
Түсшым шавыш,
Олык лопым
Ондал кучыш
Ибрэтэн.

Анук тыйэ
Тыгак талэ,
Улат үдыр,
Нур пасушто
Шэм чодраштэ
Шэргакан.
Мэр пашаштэ
Тунэмаштэ
Чолга шүдыр,
Модмо годым
Кумылэтшэ
Сай койшан.
Кужак тыйын
Кап кылэтшэ
Шочын кушкын,
Кужак шочын
Пэлэдалтын
Чурийэт.
Альэ сылнэ
Кап-орадым
Эр лупс мушкын,
Альэ тыйэ
Улат сылнэ
Кид сурэт.

Ший аршаш гай
Лозагалтын
Шыжэ пызлэ,
Пызлэ кычкын
Лоза түсшым
Мый ончэм.
А туньаштэ
Омул мыйэ
Ночко мызэ,
Толйан тышкэ
Шичйан лышкэ
Мый дэкэм.
Тачсэ кэчын
Пөлөк налмэ
Шовычэтшэ
Макэ түсын
Койэш мыйын
Шинчамлан.
Кумыл нөлтын...
Күшнө тыйын
Лум чапэтшэ,
Октябрь кэчын
Тау ыштэ
Эрыклан.

РВЭЗЭ ҮДРАМАШ-ВЛАК КОКЛАСЭ ПАША НЭРГЭН

Маробисполком президиумын пунчалмутшо

Ленин-Сталин партий вуйлатымэ дэнэ совет элыштэ социализым ыштымашкэ кумда пашазэ, колхозник да шэмэр ўдрамаш-влакым шупшмо.

Чумыр озанлык дэн культур илыш шотыштат рвэзэ ўдрамаш-влакын политик активностьюшт кушкэш. Социалист строитылыстын практик пашашкыжэ рвэзэ ўдрамаш-влакым шупшмо шотышто Марий Областьтат кугу сэнгымашым ыштэн.

Тугэ гынат, областысэ рвэзэ ўдрамаш-влакын, эн чотшо марийын ышкэ мас-сыштыжэ политик дэн культур кўкшытышт альэ тачысэ задач дэн йодмаш дэч вараш кодэш. Райисполком дэн йал совет-влак рвэзэ ўдырамаш-влак кокласэ воспитатылдынэ пашам да нуным практик пашаш кумдан шупшмашым сайэмдашлан ончалтышым шагал ыштэныт.

ВЛКСМ Обкомын рвэзэ ўдырамаш-влак кокласэ пашам вийандымэ нэргэн мэроприйатыжым (28 сэнтыабрыштэ „Рвэзэ Комунист“ да 27 сэнтыабрыштэ „Молодой Ленинец“ газэтэш пэчэтлалтыныт) сайэш шотлэн, Маробисполком президиум пунчалэш:

1. Райисполком-влакым обэзатлаш:

а) рвэзэ ўдрамаш-влак кокласэ пашам сайэмдымэ нэргэн да тидэ пашаштэ комсомолан практик опышым пуымо нэргэн райкомол дэнэ пырлыа РИК президиумэш лончылаш;

б) рвэзэ ўдрамаш-влак коклаштэ пашам ыштымэ нэргэн, ВЛКСМ Обкомын мэроприйатыжым шукташ калык туныктымо, тазалык аралымэ да зэмальнэ управлэньэ корно дэнэ пашайэнг дэн спэциалист-влакым кружок вуйлатышылан, докладчиклан да лекторлан шупшаш;

в) тунэмдымэ дэн шагал тунэмшэ-влак туныктымашым организатлымэ шотышто комсомолэц-влакын инициативыштым эрэак кучэн шогаш да организацион кружок дэн школ влакын пашаштым эрэак вуйлатэн шогаш;

г) рвэзэ ўдырамаш-влакым йал совет пашаш кумдан шупшын шогаш, поснак ончалтышым йал советласэ сэкций да колхозласэ санитарнэ пашам сайэмдымашкэ, колхозник-влакын пўртышкышт да илышышкышт санитарнэ дэн гигиэным пуртышаш вэрч сорэвнованым шарымашкэ ышташ.

2. 20 нойабр маркэ чумыр область мучко комсомол рвэзэ ўдырамаш актив-влак дэнэ пырлыа йал советлаштэ кумда плэнумым эртараш, тушто ВЛКСМ Обкомын пунчалмутшым лончылаш да тудым шукташ практик мэроприйатым ышташ.

3. Рвэзэ ўдырамаш-влаклан организацион курсовой мэроприйатым поснак ышташ да обисполком президиумыш пэнгыдэмдаш пуаш Пэтров, Троцкий, Микин йолташ-влаклан кўшташ.

Марий Область Исполнитылынэ Комитэт вуйлатышэ—И. П. ПЭТРОВ.
Марий Область Исполнитылынэ Комитэт сэкрэтар—М. Н. НИКОЛАЙЭВ.

КОЛХОЗ ВОЛЫК ФЭРМЫН ПАШАЖЫМ ЭШЭ УТЛАРАК САЙЭМДЭНА

1935 ийын 1 йанваржэ мартэ колхоз вольк фэрмыштэ 3 мильон 700 түжэм вуй вольк ильэ. 1936 ий тунгалтышлан фэрмысэ волькым 11 мильон 100 түжэм вуйыш шуктыман. Тидэ чыла Совет Ушэм мучко тыгэ. Мэмнан Марий обласыштат фэрмысэ вольк 3-4 кана шукэмшаш. Тидэ политик күлэшан пашам шуктышаш вэрч Маробисполком дэн ВКП(б) обком кажнэ колхозышто фэрмэ лийман манын пунчалыныт. Тидэ пунчал илышыш эркынрак пурэн шога. Ончыкшо фэрмым организоватлымэ пашаш чот пижман.

Кызыт мэмнан обласыштэ йатыр сай фэрмэ-влак улыт. Шукэртэ огыл, облась мучко 11 йэнлан прэмийым пуышт. Нуно фэрмыштэ пашам сайын ыштэныт, түжэ волькым, шочшо волькым сай ончэныт, вольк шукэмдымэ планым түрыс тэмэныт. Фэрмыштэ ыштымэ паша стажыштат нунын изи огыл: 11 йэн гыч 2 йэн 1 1/2 ий годсэк пашам ыштат, 2 ий годсэк—6 йэн, 3 ий годсэк—1, 4 ий годсэк—1. Прэмироватлымэ йэн-влак чыланат ўдрамаш кокла гыч улыт. Нинэ ўдрамаш-влакым мэмнан обласлан вольк ашнымэ пашаштэ знатнэ - пагалымэ йэнлан шотлыман. Чылан нуным палышт манын тэвэ лумыштымат ўлан сэрэна:

1. Новоселова А. А., Шэрнур р-н, „Крестьянка“ колхоз гыч.
 2. Новоселова Е. Н., тувэчак.
 3. Одинцова О. А., Шэрнур р-н, „III интернационал“ гыч.
 4. Конакова М. Г., Шэрнур р-н, „Пробуждение“ гыч.
 5. Васильева М. Н., К-Мари р-н, „Жданов“ лүмэш колхоз гыч.
 6. Кобылина А. С., тувэчак.
 7. Забородина А. М., тувэчак.
 8. Кукушкина С. Т., тувэчак.
 9. Сурьянова А. М., К-Мари р-н, „Михайлов“ лүмэш колхоз гыч.
 10. Картышэва, К-Мари р-н, „Новый путь“ гыч.
 11. Замятина П. А., К-Мари р-н, „Пионер судостроитель“ гыч.
- 11 йэн гыч 2 йэн фэрмэ вуйлатышэ, 1—сбсна ончышо, 1—ушкал лүштышэ, молышт—прэзэ ончышо-влак улыт.

Моло колхозник-влаклан нинэ пагалымэ йэн-влак дэч примэрым налын, фэрмэ пашам чот сайэмдыман.

ФЭРМЫН ЫШТЫШАШ ПАШАЖЭ

Фэрмыштэ вольк шукэмме сэмын тупко пашайэнгат эрэ утларак шуко күлэш лийэш. Паша йэнным шагалрак кучылтшаш вэрч вольк вүташтэ механизациям ышташ күлэш. Мутлан, йатыр фэрмылаштэ вүдым шкэ нумал толашат. Вүд пумашым механизатлэна гын, паша йатыр куштылэмэш. Кургым вүта мучко кид дэн нумалмэ олмэш изи лүмын вагонэткэ дэн шупшыктэна гын, йатыр пашайэнным мэ аралэн кэртына.

Кажнэ фэрмын тэлэ гочлан ситышэ кургыжо лийман. Кэнэжым йамдылымэ кургым фэрмылан посна ойырэн налын, сайын аралыман.

Вольклан шокшо, йандар, волгыдо вүта лийжэ. Лүштэ, лавраш, пычкэмыш вүташтэ вольк нигунамат вийан ок лий. Вүташкэ мардэж,

йүр, лум нигунамат ынжэ логал. Адак йандар йужлан пураш вэрым ыштымэ нэргэнат мондыман огыл. Пич, осал йужан, утыж дэн шокшо вүташтэ вольк түлыжга, кочмым чарна, куштылгын чэрланэнат кэртэш.

Түрлө чэр дэч аралалтшаш вэрч вүтам йандар кучаш, пырдышым, тупрашым звэска вүд дэн чийалташ күлэш.

Волькым тэлылан вүташ пуртымо дэч ончыч чыла волькым комислан ончыман. Комис волькым ойыркала, тазалыкшым палэмда, тыгэ вольк посна түшка-влаклан ойыралтэш. Тыгэ ончымо годымак комис шонго, ашнаш йордымэ волькым посна ойыра.

А. Глушкова

КОЛХОЗЫШТО УДРАМАШ—КУГУ ВИЙ

Альэ мартэ йужо колхозлаштэ ўдрамашым аклэн огыт мошто, садлан отвѣтственный пашкэ огыт сайлэ. Тэвэ „Пролетарский путь“ колхоз гыч (Киров край) тыгэ возат: Волкова йолташым сай, чэстнэ пашам фэрмыштэ ыштымыжлан районысэ организатсэ-влак колхоз прэдсѣдатэлылан сайлэн улыт. Ындэ кок ийат лийэш, пашам ышта. Пѳрвой ийың йѳсылык йолташ Волковалан логалын гынат, тудо паша дэч лўдын кодэн кайэн огыл. Тўрлѳ озанлык политхозяйств кампаньэ-влакым жапыштыжэ тўрыс тэмэн шога. Шурным йомдардэ моло дэч ончыч погэн налын. Кугыжаныш дэн МТС-лан жапыштэ сай качестван шурным тўлэн. 1 сѣнтыабрлан уржа, ош шыдан шийын-кырэн пытармэ.

Сайын ыштымэ пашажлан кѳра шурно лэктышат кугэмын—имаштэ трудоднъалан 4 кило дэн гына киндэ логалын гын, тэний 6 килодэн логалын. Кок ий ончыч 30% ушкалдымэ колхозник озанлык-влак удмаш, тэний ушкалдымэ иктат укэ. Волкова йолташ шкэ колхозыштыжо зажиточнэ, культурнэ илышым ышта.

Совѣт эл мучко Волкова йолташ гай сай паша ыштышэ ўдрамаш йолташ-влак пэш шуко улыт.

Молотов лўмэш почмо колхозышто (Куйбышев край) Мороскина йолташ фэрмыштэ прѣзэ-влакым онча. 1934 ийыштэ 12 ушкаллан 95% ырвѣзэ прѣзым ончэн куштэн. 4 тылзаш прѣзэ-влакышт талукаш гай койын коштыт. Мороскина йолташ ушкал лўштышѳ-влакым тыгэ манын туныкта: ушкал лўшташ шичмэ дэч ондак кэнэжым гын кармым—шынам ушкал ўмбач лўдыкташ кўлэш, ласка шомак дэн нийалтэн ушкал дэч мийаш. Ончыкыжо кукшо, йандар вѣрышкэ шудым пышташат вара ижэ лўшташ

шичман. Тыгэ ыштымэ дэн ушкал шѳрым шу-кэмдаш лийэш. Ушкал лўштышѳ-влак „ушкал-влакым кѳч ала кузэ ончо, садлан 9 ушкал 67 литр дэч шуко шѳрым огыт пу“—манын улыт. Мороскина йолташ тыгэ ойлымылан инанэн огыл. Кондызайан, ик 10 кэчылан мый ышкэ ушкал-влакым лўштэн ончэм—манын, Мороскина йолташ пашалан пижын. 10 кэчэ жапыштэ 67 литр шѳр олмэш, 9 ушкал 114-120 литр мартэ шѳрым пуаш тўнгалын улыт. Моло ушкал лўштышѳ-влак ижэ ўшанэн улыт, ушкалым сайын пукшѣт, ончѣт, правила шот дэнэ ыштѣт гын, чын шѳрым шукак пуат койыш манын ижэ сайын пашалан пижын ышташ тўнгалын улыт. Мороскина йолташын сай паша ыштымыжлан колхоз правлѣнъэ эн сай тунам пуэн пўлѳклэн. Тыгэ вольыкым йѳратэн, сайын ончышо ўдрамаш-влак мэмнан Марий кўндэмыштат улыт, тэвэ „Унур“ колхозышто (Шѣрнур р-н, Казан с.с.) Окишѣва А. йолташ 48 ийаш ўдрамаш пасу паша ыштымаштат ударницылан шотлалтэш. Тэнэй шыжым молочно-товарный фэрмым почын улыт. Окишѣва йолташ тидэ фэрмышкэ шкэ ончэн куштымэ 2 прѣзыжым пуэн. Тўшка колхоз погынымаш дэнэ тудым фэрмэ завѣдуйушийлан—вуйлатышѣлан сайлэн улыт. Колхоз пашам сай ыштымыжлан колхоз правлѣнъэ Окишѣва йолташым пѳлѳклэн, адак IV крайѣвой ударник-влак пѳгынымашкэ Горький олашкэ мийэн. Кызыт тудо вольык ончымо пашалан ударнын пижын. Тыгай кўлэш кугу пашам ўшанэн пумыштлан кумылэм нѳлталтын куанэн коштам, мыйын вольык фэрмэм ончыл радамьн сай фэрмышжэ лийэш—манын Окишѣва йолташ ўшанэн ойла.

Адак „12 лет Октября“ лўмэш колхозышто (Вятск. с.с. Ронго, р-н) ушкал лўштышѳ (до-

ярка) Чэмоданова П. А. тыгэ воза: Бндэ кумышо ий шөр фэрмыштэ пашам ыштэм. 40 вуй волькна уло, лүштымö ушкал альэ 8 вэлэ, молышт тўна да тәнэсэ прэзэ влак улыт. 8 ушкал чыланат лийын улыт, нунын дэч шочшо 7 прэзэ плат, иктэ йонысыр шочмо дэн колыш. Шкэнан колхозник-влак кантрактовайэн 20 прэзым пуэн улыт. Ик ушкалын кыдалаш лүштыш шөржö

альэ 7 литр вэлэ. Ончыкыжо сай пукшэн ончашна вольк-влаклан ситышын күлэш курго-влак йамдылымэ. 100 тон силос гына йамдылымэ. Пырчан шурнат ситышын лийэш, олым, шудо нэргэн ойлыманат огыл. Вольк вўта шокшэм-дымэ, ошэмдымэ.

Шөр, үй, план почэш кугыжанышлан 20-шо ийульыштак тўлэн тэмымэ. Кызыт үйым ужалашлан погэна, оксажэ трүдоднўа шот дэнэ шэлаш шоналтэш. Сэпаратор—машина гоч лэкшэ шөржö колхозник-влак вольккнлан трүдоднўа шот дэнэ пуалтэш.

Колхозник-влак коклаштэ ушкалдымэ озанлык иктат укэ.

Шөр, үй кучылтмо вэр пöрт волгыдо, ару—йандар, ик кармат укэ. Кувар, үштэл нўжын, шокшо вўд дэн кэчэ йэда мушкылтэш. Уй, шөр атыла шокшо вўд дэн мушкын, йандар шовыч дэн үштын кучалтэш.

Пашадарым мый прэзын нэлэлтмэ, ушкал шөр йэшаралтмэ шот дэн налам. Уло пашам фэрмэ вуйлатышэ Гэмодков М. С. йолташ дэн коктынак ыштэн шуктэна. Ончыкыжо ушкал шөр кугэмдашлан ушкал-влакым правила шот дэн сай пукшаш, ончаш эшэ утларак тыршэн пижам.

Бэлоусова А—ра.

Ударнын пижын вольыкым ончэм

Мый, „Шэмэр вий“ колхозын колхозницажэ, Бэлоусова Алэксандра, ындэ кок ийат шуэш, вольк фэрмыштэ вольк-влакым ончэн илэм. 1935 ийын вич вуй ушкалэм визыньэк лийын улыт. 5 вуй прэзэ-влакэмат сай, йöратэн ончымэмлан кöра сай кушкыт, кызыт 80 килограм гыч 93 кило мартэ нэлытан улыт. Шөр, торык, үймат мыйак кучылт йамдылгалэм. 2000 литр шöрым август тылызын пöрвой числаж мартэ кугыжанышлан тўлэн пытарышна. Тулэч вара үй, шö-

рым шкэнан колхозник-влакнлан да колхоз паза-рышкэ нангайэн ужалэна. 5 вуй ушкал тидэ ийлан 2000 тэнтгэ доходым пуэн улыт. Кызыт 19 вуй волькна уло. 8 вуй прэзэ кантрактовайэн йэшарымэ. 1936 ийлан 23 вуй вольк лийшаш. Фэрмыштэ мый вольк-влакым уло кумылэм дэн йöратэн ончэм. Эшэ иктаж 23 ий тыштак паша ышташ шонэм. Шкэ олмэшэм моло-влакымат шкэ сэмынэм ончаш туныкташ шонэм.

ВОЛЬЫК ДЭЧ АЙДЭМЫЛАН ПИЖЫН КЭРТШЭ ЧЭР-ВЛАК

Бруцэлюоз

Вольык ончышо, пукшышо, йүктышө, ушкал лүштышө-влак вольык дэч түрлө пижшэ чэр-влакым шканышт пижыктэн кэртят. Айдэмэ тыгай пижшэ вольык чэр-влакым пижыктэн чэрланэн кэртэш: бруцэлюоз, сибир йазвэ, (бөшәнство) орымаш, сап, чума.

Бруцэлюоз чэр. Бруцэлюозым шүкэртэ огул палэн налыныт. Ожно айдэмым чэрландаршэ „мальтийская лихорадка“, да вольыкым чэрландарышэ „инфекционный аборт“ манмэ чэрым кок түрлө чэрлан шотлэныт. Бруцэ фамилян учоный йэн тидэ кок чэрым ик түрлө микроб гыч лиймым палэн налын. Садлан тидэ учоный йэнгын фамилийжэ дэн чэр лүмым бруцэлюоз маныт. Бруцэлюоз чэр айдэмылан вольык дэч пижын кэртэш, адак айдэмэ вэс тажа вольыкылан пижыктэн кэртэш.

Бруцэлюоз чэр дэн имняэ, ушкал, шорык, сөсна, каза чэрланат. Йужо кугыжанышлаштэ пэл вольыкшо утла бруцэлюоз дэн чэрланышэ улыт.

Совэт Ушэмыштэ: Туркэстан, Кавказ, Улыл йул крайыштэ бруцэлюоз чэр шарлэн шога. Тидэ чэр дэн йужгунам вольык воктэн паша ыштыдымэ йэнгат чэрланэн кэртэш. Тыгэ чэрланымаш шөртир, шыл кочмаш гыч лийэш. Бруцэлюоз чэрын микробшо-влак шөр, шондо, тэрыс дэн пырля тужвакэ лэктят. Чэрланышэ айдэмын бруцэлюоз микробым вүрыштыжө да шондыштыжо муаш лийэш. Бруцэлюоз микроб-влак пэш кужу жап мартэ илат. Вүдым, шөрым шолтэт гын вэлэ микроб-влак колат. Адак сулэма, карболовый кислота вүдэш пэш вашкэ колат.

Бруцэлюоз дэн чэрланышэ вольык могай лийэш

Вольык тидэ чэрым куштылгын эртарат. Лачак чэрлыштым игэ кудалтымэкышт гына палаш лийэш. Узо вольык-влакын йол йыжынгышт пуалыт, моло палэ-влак тужвач ончымаштэ нимогайат огыт лий. Лачак вүрым микроскоп вошт ончымо дэнэ гына палаш лийэш.

Бруцэлюоз дэн чэрланышэ айдэм могай лийэш

Айдэмылан бруцэлюоз чэр пижмэ мөнгө кум арня гыч ижэ чэрланымым палаш лийэш. Тунгалтыш жаплан чэрлэ йэн унардымэ лийэш. Варажым шыдэ, паша ыштэн кэртдымэ лийэш. Адак вуй коршташ тунгалэш, малэн кэртдымэ лийэш.

Альэ чытырыктыш лийэда, йол йыжын коршта, кап мучко чүнча-влак лэктэдат.

Тыгэ чытырыктымаш арня дэн, талук дэн (кок ий мартэ) шуйнэн кэртэш. Адак үп йогаш, күч пудыргылаш тунгалэш. Нэлын чэрланымэ го-дым кид, йол лу йыжынгла пуалэш. Бруцэлюоз чэрым моло чэр дэн путайаш лийэш. Садлан туйо йэнгын вуйжым микроскоп вошт ончыдэ огэш лий. Шукыж го-дым бруцэлюоз дэнэ чэрланышэ парэмэш.

Бруцэлюоз чэр дэч кузэ аралалташ

Эн ончычак вольыкын тазалыкшым эскэрэн шогаш күлэш. Сандэнэ ик жап эртымэк вольыкым врачлан ончыктыман.

Бруцэлюозан ушкал-влакын шөрыштым ик атышкэ оптэн шолтымэн. Нунын тэрысыштымат погэн йудалтыман. Чэрлэ вольык ончышо-влакын паша жаплан посна вургэм лийман. Тидэ вургэ-мым посна сакыман, мөнгышкө нангайман огул.

Кидэш чийаш пижгом лийжэ. Папам пытармэк кидым шөвын дэн мушкеш күлэш. Сандэнэ вольык ончымо вүташтэ кид мушмо атэ лийжэ. Вольык воктэн пашам ыштышэ-влакын вүрыштым ик пагыт жап эртэн лабораторийышкэ шыганаш колташ күлэш.

Бруцэлюоз чэр вольык коклаштэ нимом палыктарыдэ шарлэн кэртэш. Ик чэрлэ вольык чыла тажа вольыкым чэрландарэн кэртэш. Сандэнэ вольык вүтам пэш арун кучаш күлэш. Вольык-влакат йандар лийышт, шогымо вэрыштым чүчкыдын эрыктыман. Ушкал ончышо да лүштышө-влакылан кидым шөвын дэн сайын мушкеш күлэш. Кидыштэ иктаж могай йора лийын гын, тунамак тудым эмлаш тыршыман. игэ кудалтышэ вольыкым тунамак врачлан ончыктыман. Прэзым лугыч кудалтышэ ушкаллан жапыштыжэ полишым моштэн пуман. Колышо вольык коваптым ныкыташ йора кидан йэнгым шогалташ ок лий.

Чэрланышэ вольыкым вэс вүташкэ посна пэтыраш лийдымаштэ вольык врач шүдымө почэш шүшкылман, укэ гын пэш шуко тажа вольыкым чэрландарэн кэртэш. Шукыж го-дым айдэмэ шөр коч чэрлана, садлан шөрым шолтыдэ кочкаш огэш күл. Шолтымо го-дым бруцэлюоз микроб-влак колат. Уйым да сырым заводлаштэ шолтымо шөр гыч ыштат.

Охотинын кусарэн сэрымашыж гыч

Анук

Илыш гыч ойлымаш

ТУЛЫК ОПАЙ

Анук, Виктыр изажэ дэн коктын 1911 ийыш-так ача дэч посна тулыкэш кодыныт. Тудын ачажэ Вёдыр пэш нужнан илэн. Кочкашышт киндэ нигунамат ситэн огыл. Садланак тэлыжэ-кэ-нэжшэ поян йэнг дэн тарзылыкэш илэн да мойын киндэ шулдышым кычал пукшэн ашнэн. Анукын ачажэ колмэк, аважэ кочкаш укэлан вэрчын йочажым күтүм күташ пуэн.

Анук альэ изи ўдыр. Тугэ гынат, кочкашышт укэлан вэрчын шорык күташ Виктыр изажэ дэн коктын пурат.

Тыгэ кок ий годсэк эрдэн эрак кыньэлын, кужу солам вачыш пыштэн, урэм воктэн, пасу мучко солажым шўдырыктэн...

— Шорыкдам лука!?!...— манын кычкырэн, кажнэ кэчын шорыкым пасуш нынгайэн.

1920 ийыштэ Анук-вакш оза Суриков Николай дэк тарзылыкэш пура. Альэ Анук 14 ийаш вэлэ гынат, йўд-кэчэ манмэ гай пашам ышта: азам онча, кочкаш шолта, пёртым мушкэш, вольыкым пукша-йўкта, тулэч молымат ыштылэш.

Анукын паша ыштэн коштмыжо годым, эрэ ик шонымашак ушгычшэ ок лэк:

— Эх, ачийжат, авыйжат молан тыгэ поян кид йўмалнэ орланаш ыштэн улыда гын, манын шинчажым ўштылын.

1924 ийыштэ Анукын аважэ колэн колта. Тылэч посна Анукым вакш оза Суриков ик ыр окса пуыдэ поктэн луктэш.

— Мом ышташ Ануклан,— адакат илаш вэр ок код?...

Анук Виктыр изаж дэк илаш кайа. Изажэ, тудым сайын ончаш тўналэш. Тўналтыш школыш тунэмаш пурта. Школыштэ тунэммыжэ годым, сайын тунэмэш. Садланак ныл ий тунэмшашым кум ийыштэ пытарэн лэктэш.

1927 ийыштэ Анук Помар ЦКМ-ыштэ тунэм-

мыжэ годым шуко науком -шинчымашым палэн налэшат комсомолыш пура.

Тудо тунэммэ пашаштэ, комсомол пашаштыжат, сай тунэмэш, сай пашам ышта. Садланак Анукым Горький олаш ик ий тунэмман профкурсыш тунэмаш колтат. Курс гыч тунэм толмэкшэ Кужмарий йалыштэ рабочкомлан пашам ышта.

Анукын ындэ тошто годсо нэлэ илышыжэ йёршэш йомын. Тудо кызыт шэмэр калык коллаштэ йөрэтэн, ласка кумыл дэн пашам ышта. 1932 ийыштэ кандидат партийыш пура. Анукын илышыжэ эрэ ончык кайа. Сандэнак тудо кызыт тыгэ вэлэ кутыралта:

— Нужна йэнгын ўдыржым тыгай ласка илышыш комсомол лукто. Комсомол огыл ыльэ гын, мый кызытат поян кид йўмалнэ лўдын-вожылын, орланэн илэм ыльэ. Мыйым лэнинский комсомол ончэн куштэн. Мый ындэ улан, культуран илышыш лэктынам—манын Анук колхоз калык коллаштэ йывырта.

Кызыт Анук „Карл Маркс“ промколхозышто йасльэ вуйлатышылан пашам ышта. Йасльэ пашажэ сайын шындаалтын. Йасльэ пёртыш пурмэк вигак ужат: ару дэн ару огылжым. Йочавлак Анукын мутшым шкэ аваштыным тугэ огыт-колышт, тугэ сайын колыштыт. Ойлэн моштышо йочалан, аважлан кузэ туныктыман, Анук тудым чыла туныктэн колта. Садланак Анукым колхоз калык пэш пагалат. Анук, колхоз илышыштэ мо йосылык уло гын, тидым чыла нэлэ гыч лукташ тырша. Тудо ышкэжат йал совет члэн улэш. Адак тэний X-шо областной сйезд советыштэ обисполком члэнлан сайлэныт. Могай обществянный пашам пуат, Анук вуй шупшдэ активныйын пашам ышта.

Тугэракын йосё илыш гыч лэктын, Анук у илыш дэн культурын ила.

„Марий үдрамаш“ журнал ава дэн йочам аралышаш вэрч рэйдим эртара

Йоча дэн ава вэрч мэмнан партий дэн правительствэ да чумыр совет обществённость пэш чот тыршат. Йал озанлык артэлын у уставышкыжат йоча дэн авам аралышаш вэрч мэмнан кугу вождына Сталин йолташ лумын пунктым пуртыктэн. У устав почэш мұшкыран үдрамашлан азам ыштымэжэ ик тылызылан да азам ыштымэжэ ик тылызылан отпуск пуалтэш. Икшывэ-влакым ончаш йаслэ дэн плошадкэ-влакым организатлышаш нэргэн да тиде учрәждәннь-влакым кучаш лумын фондым ойырымо нэргэнат тиде уставыштэ пункт уло.

Ончыл колхозлаштэ тиде уставым ылышып сайын пуртат. Удрамаш-влаклан отпускым пуат. Азам ыштымашт годым мэдичин улышым пуат. Сайын оборудоватлымэ хата-родильня уло. Йоча йаслым да плошадкэ-влакым организатлэныт. Ик манаш, йоча дэн авам пэш сайын аралат, нунын вэрч тыршат.

Но чыла колхозлаштыжак тыгай огыл. Мэмнан йалкор-влакын увэртарымышт гыч тыгэ койэш: шуко колхозышто у уставын кұштымэжым ылышып огыт пурто. Тэвэ „Азин“ колхозышто (Ронго район) Йанцэва Аналан отпускым пуэн огытылат, тудо азам ыштымэшкыжэ нэлэ пашаштэ коштын да кызыт чэрланэн возын. Тыгай факт Торйал дэн Шэрнурышто да моло районлаштат уло.

Йоча учрәждәннь-влакым аклыдэ ончымашат йатыр колхозышто уло. Ик вэрэ йоча-влаклан кочкаш продуктым ситышын огыт колто. Вэс вэрэ пөрт томам, воспитатель-влак квалификациядымэ улыт.

Тыгай сындымэ койышым ончыкыжо чылтат чыташ огэш лий. Садланак „Крестьянка“ журналын рэдакцыжэ, ССР Ушэм Наркомзэм, РСФСР Наркомздрав дэн Наркомпрос йоча дэн ава аралымэ шотышто колхоз уставым ылышып пуртымым тэргаш лумын рэйдим эртарап пунчалыныт.

Мэмнан областят тиде рэйдеш ушнэн. 15-шэ октябрь гыч тўгалын декабрын 15-жэ мартэ эртара. Садлан область кёргысё чыла район газетлан, мландэ органлан, тазалык ончышо дэн калык туныктымэ пашам виктарышэ орган-влаклан, колхозын пырдыж газетлан, врачлан, туныктышылан, чыла культур вийлан да йалкор-влаклан, ава-влаклан ышкаланыштат тиде рэйдеш ушныман. Колхозлаштэ ава дэн икшывым аралымэ паша кузэ шындымэ, йочам воспитатлаш авалан могай улышым пуат, йоча йаслэ, плошадкэ дэн сат вэрч колхоз-влак кузэ тыршат,—тидым вэрлаштэ чыла раш тёрлыман да ситыдымаш корандаш улышым пуыман. Рэйдеш каймыжэ нэргэн йалкор-влак газетыш увэртарэн шогыман.

Рэдакций.

СТАЛИНЫН У УСТАВЛАН КУГУ ТАУ!

Тошто закон годым үдрамаш айдэмылан шотлалтын огыл. Правадымэ пычкэмыш үдрамашым законжат, марийжат мыскылэн, индырэн, кырэн ашнэныт. Совет власть Лэнин комунист партий вуйлатымэ дэнэ шэмэр үдрамаш - калыкымат эрык ылышышкэ лукто. Тошто тыгыдэ крэсаньык, посна озанлык-влак социалист корно дэн молэмдэн колэктыв ылышышкэ савырмылан кбра шэмэр крэсаньык үдрамаш-влакат ныгунам колдымо, уждымо праван лийыч. Мұшкыран үдрамаш, Сталин у устав почэш 2 тылзаш (отпускым) канымашым налыт.

Тэвэ „Куат“ колхозышто (Оршанкэ р-н) Онтан Пэтыр ватэ 45 йиаш, 6 шочшан ава, „Коминтерн“ колхозышто Кавырлан Арпик ватэ вич шочшан ава, нибэ кок үдрамаш-влак ныгунамат, нымогай канышымат ужын огытыл, у устав по-

чэш 2 тылзылан (отпускым) канышым налын улыт. Сталин у уставлан кугу таум каласат. Тиде каныш жапыштэ аважынат, азажынат тазалыкышт аралалтэш. Тэвэ ожно нымогай каныш лийдэ, аза шочмэш эрэ паша ыштымэ дэнэ шуко йонлыш пашажат лийэдэн. Йа аза дугыч шочын, йа шуын шочын гынат, колышо шочын. Адак мұшкыран ватылан аза ышташ лэкрышкэ кайман. Лэкры больница тора гын, колхоз пэлэн аза ыштымэ (родильный) пөрт лийман.

24 сентябрыштэ Цибикинур йалэш (Йошкар-Ола р-н) колхоз тўшка пегынымаш дэнэ, Обздрав инструктор Паймакова йолташ ойлымо почэш, октябрь пайрэмын XVIII-шэ идалык тэммэ кэчыжлан аза ыштымэ пөртым йамдылэн шукташ ман пунчалым луктыч. Тыгай пөрт моло колхозла пэлэнат лийман.

Орэхова.

ТҮРЭДМАШТЭ

Кэчэ шокшын	Он Васлий дэн	"Ой-ой кэчэ
Шырата,	Матранам	Күш күзэн
Вуй үмбачын	Кодэн тудо	Могай тачэ
Нийалта.	Шэнгэлан.	Шыратэн,
Ош йып йолжым	Васлий вуйжым	Пашадэгыч
Мландэ чак	Нөлталэш,	Мыйымат
Шуйаталын	Анук тосшым	Ұмыл шойыч
Ото үмбак.	Вик ужэш:	Пүжалтат"...
Ото дэчын	"Ай ай" намыс,	Түрэдшаш гын,
Пэлнырак	Йа мылам!	Түрэдшаш,
Кок бригадын	Чу, шэкланэ	Лу кылтажым
Гэктарлак,	Сэнгэн мыйым,	Тэмышаш".
Лэвэдалтын	Ит кольанэ	Корий його
Шуш(о) уржа дэн	Поктэм тыйым,	Тарванэн,
Лөза туто	Уло вий дэн	Укэ ойго
Парча дэн.	Васлий пижын	Ты лүнгэн.
Кэчэ вэл гыч	Пашалан.	* *
Ото түрыш	* *	Лачак кодын
Удыр-шамыч	А шэнгэлнэ	Ик касалык
Шунэшт пэш.	Корий його—	Корий йогын
Сай уржалан	Ұмыл дэнэ	"Пийаллык".
Куанэн	Пызныга...	Ты касалык
Бригад пижын	Тудо шылын	Ончылан
Пашалан.	Кэчэ дэч,	Шэм онгашкэ
Уржа копыж	Тудо шылын	Мичи сэрыш
Вэл возэш.	Паша дэч.	Намыслэн.
Ик кыталан	"Ах, кунам гын,	"Ты участык
Вас кылта	Кэчывал?	Лодырлан,—
План тэмашлан	Шылыж коржын	Омо күпчык
Лу сусла.	Пүтырал".	Корийлан.
Васлий талэ—	Корий шонэн	Лач вич кэчым
Лопка он,	Ушыж дэн	Түрэдмэк,
Эн ударлэ	Сусла воктэн	Кэчаш нормым
Паша он.	Ты малэн.	Вэл тэмэн"!...
Ший сорлаштэ	Кэчэ вуйлан	А ударлэ
Кэчэ йол,	Тура лийын,	Васлий талэ
Тыштэ-тушто	Шырата вэт	Анук ончык
Чыл да чол.	Капым вийын.	Мийыш чак.
Шуш(о) уржажым	Корий йолко	Паша дэнэ
Шулэдэн,	Пөрдалэш,	Түзланэн,
Анук кайыш	Суслам пэлкэ	Анук дэнэ
Ончылтэн.	Йөралэш.	Ваш ончэн...

Лып ышталъэ,
Шыр лийальэ
Анукланжэ
Пэлэштэн:
— Ит шоналтэ
Тый Корийым,
А шарналтэ
Лачак мыйым:
Корий його
Кэч куштат
Огэш-шого
Ыршимат!..

Мыйэ тыйым
Пагалэм,
Мыйэ тыйым
Йӧратэм;
От ӧрканэ
Пашалан,
От шупш вуйым
Нимолан...
Анукнажэ
Шула нэлын,
Эркын капшэ
Чытыра,

Огжо тудын
Пушкыдэмын,
Йула тулла,
Кок шинча.
Анук ишыш
Васлий кидым
Ишыш тудым
Кормыштэн.
— Ит йӧсланэ
„Вачукэм“
Мыйат тыйым
Йӧратэм.

МАЙУК

Эрдэнэ шурнагшэ пасушко мийэн,
„Толнам вэт“ маньыч ласка йӧк пуэн.
„Тагэм тол(ы)н“ маньын той вуйжым савэн,
У шурно вашэштыш толмэтым моктэн.

Шурнагшэ у нурын у йӧнжэ улат,
Эр кэчэ шочмэшкэ папашкэ лэктат.
Ударник лӧмэтым от волто пырчат,
Почотный онгашкэ возат да возат.

Төний вэт Москошко—сйӧздыш мийэн
Мэтро дэн тый коштыч онна дэн пырля.

Шӧмэтшэ чот шолын, колхоз вэрч йӧлэн
Толмӧкэт тый олышыч—мо лиймым чыла...

Машиным виктаршыч ангалан кутуй
Имньэтым малдалыч: „тарванэ ош вуй“.
Колхоз нур вашэштыш угыч адак:
„Кайӧт тый ончык сйӧздыш садак“...

Машинжэ шоргыш йӧд-кэчэ тӧрэд
Тагэмын мастарын виктармэ почэш.
Тора гыч пэрныш шӧмэшэм мурӧт—
Пашаштэ нӧлталтэ мыйын кумыл уэш...

В. Рожкин.

У МУРО-ВЛАК

Пэчэ умбак ида кӧзӧ
Пэчэ варам тугӧда.
Лодыр дэнэ ида кӧлшэ
Чаплӧ лӧмдам шӧгтӧда.
Угыч толшо шыжэ кӧчим
Киндӧ ток дэн ваш лийна.
Колӧктивын ончыл йӧнжым
Пӧлӧк пуэн моктӧна.

Айста, адак мурӧна
Йӧратымэ мурынам
Айста, адак лудына
Йӧратымэ журналнам.
Шыжэ кастӧн погынӧн
Гармонь дэнэ лӧктына
Муралтӧна тӧшка дэн
Лӧгылдалын куштӧна.

Погӧн В. Рожкин.

Отв. рӧдактыр Е. Сидоркина. Сӧкрӧтарь Глушкова. Тӧхрӧдактыр А. Семенов. Корӧктыр Е. Андреев.

Погаш 1935 ий 25/Х, пӧчӧтыш 10-ХІ пумо. Мароблит № 237. Заказ № 131. Тираж 1000 экз. Кагаз кугыт 62×94/8. 2 пӧчӧт лист. 2 автыр лист. Маргосиздатын 1-й типографийжӧ, Йӧшкар-Ола, Совет урӧм, 54

МАРИЙ ӰДРАМАШ

**ЖУРНАЛ
ШЭРГЭ
ОГЫЛ.**

**ТУДЫМ ҚАЖНЭ ҚОЛХОЗНИЦЭ ДЭН ШЭМЭР
ӰДРАМАШ НАЛЫН ҚЭРТЭШ**

журналын акшэ:

12 тылзэ	6 тэнгэ.	3 тылзэ	1 т. 50 ыр.
6 тылзэ	3 тэнгэ.	1 тылзэ (посна №)	50 ыр.

ПОДПИСКЫМ ЫШТАШ ВАШКЫЗА!

МАРИЙ ОБЛАСЬ КУГЫЖАНЫШ САВЫКТЫШ ТЫГАЙ КНАГАМ УЖАЛА:

- И. Сталин. Йошкар армий академий ту-
нэм пытарышэ-влакым лукмо годым,
ойлымыжо 10 ыр.
- В. Ленин дэн И. Сталин. Социалис тага-
сымаш нэргэн 60 ыр.
- К. Ворошилов. Ленин, Сталин дэн Йошкар
армий 1 тэн.
- Сэргэй Миронович Киров 60 ыр.
- Г. Рыклин. Георгий Димитров 30 ыр.
- Валериан Владимирович Куйбышев 30 ыр.
- ВКП(б) Рүдö Комитэт плэнумын резолю-
цыж-влак 20 ыр.
- С. Драбкина. Сарлан сар 40 ыр.
- В. Молотов. ССР Ушэм конституцыш ик-
мынбар вашталтышым пуртымо нэргэн . 30 ыр.
- Карпинский. Социализм вэрч кучедалмаш
(политучэбник) 2 т. 25 ыр.
- В. Молотов. Киндылан картычкэ систэ-
мым пытарымэ нэргэн 40 ыр.
- В. Сорин. Владимир Ильич Ленин 50 ыр.
- Савельев. Шарнымаш 1 т. 50 ыр.
- Яндулин А. Ф. Прэзе ончышын памьат-
кыжэ 20 ыр.
- Шиан-Ю. Совет Китайысэ йоча влак . . . 25 ыр.
- Ялкайн Я. Сылнымут нэргэн мут 80 ыр.
- Трахтенберг. Москвичкэ (пийэс) 60 ыр.
- Веселовский. Шорык ашнымаш 25 ыр.

- Лучинцева дэн Ласточкин. Сурт кайыкым
ашнымаш 35 ыр.
- Пантелеев. Шагат (ойлымаш) 60 ыр.
- Житков Б. Тэлэграм 25 ыр.
- Сейфулина Л. Закон пудыртышо-влак
(ойлымаш) 30 ыр.
- Олык Ипай. Пионьэр муро (йоча почэла-
мут-влак). 40 ыр.
- А. Ф. Терехов. Пагалымэ йунат (пакчаштэ
түрлө опытым ыштымэ нэргэн) 50 ыр.
- Задонский. Шкэнан паша (пийэс) 75 ыр.
- Либединский Ю. Арньа (повэсть) 70 ыр.
- Малов Ф. Куго паша (вольык ашнымэ
фермысэ паша нэргэн ойлымаш) . . . 1 т. 20 ыр.
- Селэзньова. „Карамэль“ (куго урлык прэ-
зым куштымо нэргэн ойлымаш) 65 ыр.
- Задонский. Вэс илыш (агитпийэс) 60 ыр.
- Серафимович. Йоча (ойлымаш кнага) . . . 70 ыр.
- Субботин. Вэс шүм (пийэс) 65 ыр.
- Тургенев И. С. Муму (повэсть) 30 ыр.
- П. Власов. Пöрвöй палэ (пийэс) 35 ыр.
- С. Г. Чавайн Акпатыр (4 кыдэжан историй
драмэ) 1 т. 50 ыр.
- М. Горький Аважэ (1-й ужаш) 2 т. 50 ыр.
- Г. Йефруш. Йэшэм (пийэс) 30 ыр.
- Осмин Йыван. Утукым (йочалан почэламут) 45 ыр.
- Тургенев. 4 ойлымаш 60 ыр.

Кнага-влакым Маргизын чыла магазинлаштыжэ налаш лийэш. Заказым тыгай адрэс дэн колтыза:

Йошкар-Ола, Совет урэм, 60, Маргосиздат торготдэлдан.

ИНВ. № 44

Ц. 1987

Акш. № 10

ДЧ. л.